

Tito áldozatai

A világhálót elárasztó hírek között afféle "kis színesekként" bújnak meg az olyan tudósítások, amelyek szerint felemelték Josip Broz Tito özvegyének nyugdíját, vagy hogy beázik a jugoszláv királyi palotákat valaha előszeretettel kisajátító marsall kedvenc belgrádi villájának teteje. Hogy kalapács alá került Tito egykori pompás Cadillacje, amelyet 1953-ban ajándékba kapott Eisenhower amerikai elnöktől.

Sztálin szorgos tanítványa

Mindez sokáig a múlt lényegtelen mozaikjának látszott. Nemrégiben azonban több olasz politikus, köztük Giorgio Napolitano köztársasági elnök – aki pedig valaha rajongott az "eurokommunizmus" elindítójának tekintett Titóért! – felhánytorgatta, hogy jó hatvan esztendeje a jugoszláv partizánok ártatlan olaszok ezreit gyilkolták le, köztük nőket és gyerekeket. Ezért pedig elsősorban az egykori jugoszláv elnök a felelős. Az olasz lakossággal szembeni kegyetlenkedések valóban Josip Broz politikusi pályájának szerves részét képezték. Pedig az egyik horvát falucskában született, felszínes műveltségű, de kiváló szervezési talentummal, páratlan memóriával és emberismerettel megáldott esztergályosból bizonyára jómódú műszerész vált volna az Osztrák–Magyar Monarchia valamelyik tartományában. Jól beszélt németül, remek kézügyessége volt, és kitűnően vívott. Pályáját azonban gyökeresen megváltoztatta az első világháború. Az orosz hadifogságba került délceg férfiú – aki az 1940-es években vette fel a Tito mozgalmi nevet – belépett a Vörös Gárdába, majd a bolsevik pártba, s később a szovjet-orosz állampolgárságot is felvette. Miután pedig hazatért a Balkánra, újabb források szerint szoros kapcsolatot épített ki a szovjet katonai hírszerzés, a GRU ottani megbízottaival. Az 1930-as évek második felében Moszkvában tűnt fel. Egyik legjobb, bár kétségtelenül elfogult életrajzírója, az általa hosszú évekre börtönbe vetett Milovan Djilas szerint a szovjet politikai rendőrség, az NKVD szava döntő lehetett abban, hogy Tito a jugoszláv kommunista párt első titkára lett. Igaz, egy ideig Josip Broz is gyanús volt a moszkvai belügyeseknek, akik a "nagy perek" éveiben több mint nyolcszáz, a Szovjetunióban élő szerb, horvát, szlovén és montenegrói emigráns kommunistát börtönöztek be, és végeztek ki. A leendő belgrádi diktátor azonban igyekezett előre menekülni: maga is részt vett a tulajdon pártjában folyó "tisztogatásokban". Saját bevallása szerint még örült is, hogy a szovjetek elvégezték helyette a piszkos munkát, megtisztítván a hatalomhoz vezető utat. A második világháborúban szovjet segítség nélkül küzdő, ezért gyakran önálló döntések meghozatalára rákényszerülő Tito tanúbizonyságot tett államférfiúi képességeiről. Az

azonban legenda, hogy már akkor tervezte Sztálintól való elszakadását. A Kreml egyes számú balkáni kreatúrája volt, akinek még a marsalli egyenruháját is a szovjet fővárosból hozták, különgépen. Az 1940-es évek közepén még többnyire szovjet testőrök védték. Moszkvai belügyesek segítettek neki létrehozni a félelmetes jugoszláv politikai rendőrséget, az UDBA-t. A belgrádi vezetők dicsekedtek moszkvai kollégáik előtt, hogy a háborús végjátékában több mint kétszázezer "osztályellenséget" sikerült likvidálniuk. Mára tudjuk, hogy az elképzeltől magas szám ennél is nagyobb volt.

Hódítás minden irányban

Eközben az új jugoszláv elit tagjai között is elkezdődött a leszámolás. 1946-ban Tito megorrolt egy sor szlovén vezetőre, akik megjárták Dachau koncentrációs táborát – és megvádolta őket, hogy együttműködtek a Gestapóval. Arra kényszerítette a Dachau-per vádlottjait, hogy a nyilvánosság előtt ismerjék be nem létező bűneiket. Ez volt a "népi demokráciák" történetében az első jelentős kirakatper. Tito és társai még a Sztálinnal való szakítás után is szovjet mintára rendezték be a térség egyik legszörnyűbb büntető telephelyét az adriai Goli otokon (Kopár-sziget). Az elítélteket arra kényszerítették, hogy kínozzák társaikat. Sztálin és Tito túlságosan becsvágyó politikusok voltak ahhoz, hogy megférjenek "egy akolban". Végül az szolgálta az ürügyet a szakításra, hogy Tito terjeszkedni készült a szélrózsa minden irányába. Területi igényei voltak Bulgáriával, Görögországgal, Albániával, Romániával, Olaszországgal és Ausztriával szemben. Meg akarta kaparintani a bajai háromszöget és Pécs környékét. Arra is készült, hogy kitelepíti a délvidéki magyarokat. Felfuvalkodottsága már sok volt Sztálinnak, aki bosszankodva látta, miként lesz Titóból balkáni hasonmása. Jugoszlávia Sztálin elleni lázadása nagymértékben gyengítette a szovjet külpolitika pozícióit. Az 1950-es évek közepétől a többnemzetiségű jugoszláv társadalom sok tekintetben élhetőbbnek látszott, mint Moszkva bármelyik kelet-európai szatellit országa. Az értelmiségnek is. Igaz, Titót és "önigazgatási" rendszerét szigorúan tilos volt bírálni. De a sztálinizmus kritikusaik művei, Trockij, Orwell, Koestler, André Gide könyvei ott sorakoztak a könyvesboltok polcain. Jugoszlávia állampolgárai szinte korlátlanul vállalhattak munkát Nyugaton. Mindez azonban csak szépségflastrom volt, amely nem feledtetheti, hogy az erőszakkal összetákoljt Jugoszlávia különutas szocialista rendszerében milyen sok ember fizetett a szabadságával, gyakran az életével.

Vajdasági magyarok sebei

Tito olasz áldozataira Belgrádban és Zágrábban igazából nem akarnak emlékezni. Az olasz politikai elit megkésett tiltakozása azonban példa értékű. Hiszen a magyar fiatalok például jószérivel semmit nem tudnak a vajdasági magyarok elleni 1944-es és 1945-ös brutális büntetőszankciókról, amelyekben ártatlan civileket vetettek szuronyra, vagy húztak karóba a "felszabadító partizánok". Az EU-tag Magyarországon többet kellene beszélni és írni a délvidéki magyarság tragédiájáról.

Megjelent: Magyar Hírlap, 2007. 03. 22.